

Estudis PAVIRU

Línia estratègica 1.3: Conservar i restaurar el patrimoni rural i arquitectònic comunal

Projecte Allò Comunal. Catalogació, protecció i restitució dels béns compartits a Llaés

Resum

Allò Comunal és un projecte impulsat per PAVIRU-Llaés orientat a identificar, documentar, protegir i restituir el sentit cívic dels drets col·lectius i els béns comunals laics o religiosos d'ús públic existents al territori de Llaés. El projecte parteix del reconeixement que el patrimoni comunal no és un residu del passat, sinó una infraestructura social viva, essencial per a la continuïtat de la vida rural, la pagesia i l'equilibri territorial.

El projecte combina catalogació històrica i jurídica, anàlisi d'usos socials, i incidència pública per contribuir a la defensa d'aquests béns davant processos d'erosió, desposseïció o banalització, inclosos els derivats de desamortitzacions, abandonament institucional o apropiacions indegudes. Es tracta d'una iniciativa de coneixement compartit i acció cívica, que no substitueix les competències de les administracions, però que aporta base empírica, criteris i instruments per a la seva actuació.

Descripció

El patrimoni comunal constitueix una de les formes més antigues i persistents de gestió col·lectiva del territori. Camins, fonts, pastures, boscos, cabanes, places o edificis d'ús comunitari han sostingut durant segles la vida rural a través d'un règim d'ús compartit i regulat, basat en l'equilibri entre drets i responsabilitats. Aquests béns no pertanyen a una persona ni a una institució concreta: són fruit d'una pràctica social col·lectiva arrelada al territori i al veïnat comuner.

Amb el pas del temps, molts d'aquests béns han estat desdibuixats, oblidats o desposseïts. Alguns van ser objecte de processos de desamortització; d'altres han quedat fora dels inventaris oficials; i un nombre significatiu ha estat afectat per processos d'immatriculació eclesiàstica, mitjançant els quals parròquies o bisbats van inscriure al seu nom béns d'ús col·lectiu sense títol de domini, alterant-ne la naturalesa jurídica i social.

A aquesta erosió històrica s'hi afegeix una confusió contemporània especialment problemàtica: la identificació del comunal amb un espai d'accés lliure i consumible. Però el comunal no és "allò que és de tothom i per a tot", sinó un bé escàs, sostingut per la comunitat que el regula, el manté i n'assumeix les obligacions. Tradicionalment, aquests usos eren gestionats pel veïnat comuner —persones residents i arrelades— mitjançant normes consuetudinàries, torns, limitacions i pràctiques col·lectives.

El projecte *Allò Comunal* sorgeix per restituir aquest sentit cívic, regulat i arrelat del comunal, i per dotar la comunitat i les institucions d'eines que permetin reconèixer-lo, protegir-lo i garantir-ne l'ús social. A Llaés, aquest llegat té una expressió concreta en espais d'ús compartit que són alhora memòria viva i infraestructura social, com exemplifica el cas del comunal del Bac del Burbau, estudiat de manera monogràfica com a exemple de continuïtat d'usos, conflictes i valors comunals.

El projecte no pretén gestionar aquests béns ni substituir l'administració, sinó fer visible allò que sovint no consta al registre, aportar coneixement territorialitzat i contribuir a un model de territori just, coherent amb la seva història i sostenible en el temps.

Aspectes metodològics

El projecte es desenvolupa a partir d'una metodologia integrada que combina recerca documental, contrast comunitari i incidència pública.

En primer lloc, es promou la identificació i catalogació dels béns comunals i col·lectius, mitjançant l'anàlisi de fonts històriques, documentació registral, cartografia antiga i actual, i testimonis orals. Aquest treball permet diferenciar entre béns comunals laics, béns d'ús religiós amb funció comunitària, i altres béns col·lectius desnaturalitzats jurídicament al llarg del temps.

En segon lloc, s'aprofundeix en l'anàlisi d'usos socials i règims de gestió, posant l'accent en les pràctiques històriques i actuals de regulació comunitària, així com en els processos de pèrdua, conflicte o apropiació. L'estudi monogràfic del Bac del Burbau funciona com a cas d'anàlisi aprofundida, però també com a model replicable per a altres espais del territori.

En tercer lloc, el projecte impulsa la formulació de criteris i propostes d'actuació, incloent inventaris oberts i contrastables, la delimitació clara entre comunal i ús recreatiu, figures de custòdia o convenis de cessió i ús social, i instruments que permetin la defensa jurídica i administrativa dels béns comunals.

Finalment, el projecte incorpora una dimensió de retorn social del coneixement, mitjançant publicacions divulgatives, materials pedagògics i espais de debat públic, amb l'objectiu que el patrimoni comunal sigui reconegut no només com una categoria jurídica, sinó com una expressió viva de país, de comunitat i de futur.